

1989. – 204 с.; 5. Земская Е.А. Речевые приёмы комического в советской литературе // Исследования по языку советских писателей. – М.: Изд-во АН СССР, 1959. – С. 215-279; 6. Кузьменко В.І. Словник літературознавчих термінів: Навчальний посібник. – К.: Український письменник, 1997. – 230 с.; 7. Краткий словарь по эстетике / под ред. М.Ф. Овсянникова, В.А. Разумного. – М.: Политиздат, 1963. – 543 с.; 8. Литературный энциклопедический словарь / под ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. – М.: Советская Энциклопедия, 1987. – 751 с.; 9. Макарян А. М. О сатире. – М.: Советский писатель, 1967. – 275 с.; 10. Розенталь Д.Э., Теленкова М.А. Словарь-справочник лингвистических терминов. – Москва: Просвещение, 1976. – 543 с.; 11. Словник сучасної української мови: В 11-ти т. – Т. 4. – К.: Наукова думка, 1973. – 839 с.; 12. Щербина А.О. Жанри сатири і гумору. Нарис. – К.: Дніпро, 1977. – 136 с.; 13. Attardo S. Linguistic Theories of Humor. – Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1994. – 426 p.; 14. Borecký V. Teorie komiky. Praha: Hynek, 2000. – 210 s.; 15. Escarpit R. L'humor. – Paris: Presses Universitaires de France, 1960. – 128 s.; 16. Knox N. The word irony and its context, 1500 – 1755. Durham, North Carolina: duke University Press, 1961. – 258 p.; 17. The Oxford Companion the English Literature / Ed. by Drabble. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1184 p.

Непон-Айдачич Л. В. (Київ, Україна)

Топоніми, похідні від назв квітів, у польській мовній картині світу*

У статті досліджуються топоніми, похідні від назв квітів, аналізується значення вивчення лексико-семантичної мотивації топонімів для реконструкції польського мовного образу квітки та польської мовної картини світу загалом.

Ключові слова: *етнолінгвістика, мовна картина світу, топонім, деривація, квітка, назва квітки.*

В статье исследуются топонимы, производные от названий цветов, анализируется значение изучения лексико-семантической мотивированности топонимов для реконструкции польского языкового образа цветка и польской языковой картины мира вообще.

Ключевые слова: *этнолингвистика, языковая картина мира, топоним, деривация, цветок, название цветка.*

The article investigates toponyms, derived of flower names, analyses significance of studying lexical and semantic motivation of toponyms for reconstruction of the Polish linguistic view of flower and of the Polish linguistic image of the world in general.

Key words: *ethnolinguistics, linguistic image of the world, toponym, derivation, flower, flower name.*

---

* Матеріали до цієї статті зібрано у 2009 р. під час стажування у відділі текстології та граматики сучасної польської мови Університету імені Марії Складовської-Кюрі під керівництвом Є. Бартмінського в межах наукової стипендії, наданої Касою ім. Юзефа Мянвського Фонду підтримки науки.

Реконструкція мовної картини світу, яка, за визначенням О. С. Снитко та І. А. Кулініч, є “історично сформованою в повсякденній свідомості даного мовного колективу та об’єктивованою в мові сукупністю уявлень про світ, певним способом мовної концептуалізації дійсності” [7, 18], належить до найважливіших завдань етнолінгвістики – однієї з найактуальніших галузей сучасного мовознавства. Вивчення мовної картини світу певного етносу передбачає дослідження та опис мовних образів окремих її складових, до яких, безперечно, належать рослини, а в межах останніх – квіти. Польський мовний образ окремих рослин у загальнослов’янському контексті представлено у статтях етнолінгвістичного словника “Слов’янські старожитності” [6]. Третій том “Словника народних стереотипів і символів” [19], робота над яким здійснюється в Любліні під керівництвом Є. Бартмінського, буде повністю присвячений рослинам. Лексикографічні статті зазначених праць містять відомості про квіти, польський мовний образ яких є об’єктом наших наукових інтересів. В опрацюваннях Є. Бартмінського й С. Небжеговської-Бартмінської [8, 269-275; 9, 211-224], Н. І. Панасенко [4; 5], К. Пастусяк [13], Д. Пекарчик [14], К. Щесняк [20], В. Б. Колосової [2], а також у статтях, зібраних у спеціальних томах журналів “Коди слов’янських культур” [1], “Мова та культура” [11], уміщено інформацію про результати теоретичних і практичних розробок учених у галузі етнолінгвістичного вивчення мовного образу рослин. Проте для всебічного висвітлення проблеми відображення уявлень про квіти у польській мові, на нашу думку, необхідно також дослідити питання мотивованості топонімів лексемою *kwiat* (‘квітка’) та її гіпонімами. У попередній розвідці [3] ми аналізували топоніми, похідні від лексеми *kwiat* (‘квітка’).

Метою цієї нашої праці є аналіз особливостей лексико-семантичної деривації топонімів від назв квітів. Об’єктом вивчення є топоніми, тобто власні назви географічних об’єктів, мотивовані гіпонімами лексеми *kwiat* (‘квітка’). Предметом аналізу є особливості лексико-семантичної деривації зазначених власних назв.

Дослідження здійснюється на матеріалі польських топонімів, ексцерпованих нами зі словника “Назви місцевостей Польщі. Історія. Походження. Зміни” [12], Словника назв місцевостей та мешканців із відмінюванням та мовними порадами [17], Етимологічного словника міст і гмін ПНР [15] і Словника географічних назв із відмінюванням та похідними словами [10]. У нашій праці ми не будемо розглядати топоніми, похідні від антропонімів чи апелятивів, омонімічних назвам квітів. Прикладами таких власних назв можуть послужити топоніми *Bratki*, *Bratkowice*, утворені від особової власної назви *Bratek* [12: 1, 332], яка мотивується демінутивом іменника *brat* – *bratek* (див. [18, 159]).

Відповідно до першого поділу власних назв місцевостей, опублікованого Ф. Міклошшичем у 1865-1874, існують топоніми, похідні від антропонімів, та – похідні від апелятивів (цит. за [16, 196]). Серед аналізованих нами власних назв географічних об’єктів було зафіксовано приклади обох вищезазначених класів.

1) До власне польських топонімів, безпосередньо деривованих від назв квітів, належать такі. Топонім *Bezek* функціонує як самостійно (*Bezek*), так і у складі сполук (*Bezek Dębiński*, *Bezek-Kolonia*). Це назви трьох сіл у хелмському воєводстві. Перша

* тут і далі ми наводимо відомості про розташування населених пунктів за словником “Назви місцевостей Польщі...”, де подано подібну інформацію станом на 1980-1982 рр., тобто відповідно до адміністративного поділу Польщі в 1975 р. [12: 1, VII]

згадка про відповідний населений пункт у формі *de Beskow* належить до (1359) 1566 р.; сучасна форма *Bezek* зафіксована у 1827 р. Давній топонім *Besko* утворений від апелятива *bez* 'бузок', пізніше відбулося вирівнювання за аналогією, завдяки чому виникла форма *Bezek*, пов'язана не лише з літературною загальною назвою *bez* 'бузок', але й із її діалектним відповідником *bezek* [12: 1, 126].

Назва *Chaberkowo* використовується по відношенню до села в ольштинському воєводстві. Перша згадка про нього під назвою *Neu Wuttrien* походить із 1857 р. Сучасний топонім *Chaberkowo* зафіксований у 1879 р. Він утворився від іменника *chaber* 'волошка' [12: 2, 16].

Jaskra – село в бялостоцькому воєводстві, яке вперше згадується в 1562 р. Обстежуваний топонім можна розглядати як похідний від апелятива *jaskier* 'жовтець' або прикметника *jaskrawy, jaskrawy* 'яскравий, такий, що кидається в очі' [12: 4, 122].

Топонім *Jaśminówka* уживається по відношенню до частини села Турова Воля, яка раніше була окремим селом. Ця назва була зафіксована в 1921 р. і походить від апелятива *jaśmin* 'жасмін' [12: 4, 138].

Koszajec (1) – село у скерневіцькому воєводстві. Його назва у графічній формі *Kossaczyecz* уперше була зафіксована в 1511-12 р. Походить вона від апелятива *kosaciec* 'півники, ірис'. "Форма *Koszajec* виникла під впливом непрямих відмінків, в яких відбулася антиципація м'якості, і було впроваджено гіперкоректне *sz* замість *s* (назив. відм. *Kosaciec*, род. відм. *Kosaćca* > *Koszajca* > назив. відм. *Koszajec*)" [12: 5, 182].

Koszajec (2) – село у варшавському воєводстві, назва якого (*Kossaczecz*) наводиться у 1425 р. [12: 5, 182-183]. Походження цього топоніма таке ж, як у попередньому випадку.

Nagietki – топонім, імовірно, похідний від назви квітки *nagietek* 'нагідки' у формі множини (*nagietki*), який фіксується з відсилачем до *Umienino-Nagietki* [12: 7, 331] (відомості про цю назву іще не опубліковані). Імовірно, мотивуючою основою для аналізованого топоніма послужила назва квітки *nagietek* 'нагідки'.

2) Серед власне польських топонімів, деривованих від антропонімів, похідних від назв квітів, або від апелятивів-гіпонімів лексеми *kwiat*, нами зафіксовано такі.

Село *Blawaty* знаходиться в бидгоському воєводстві. Уперше воно згадується в (1436) 1546 р. у формі *Blawathy*. Від 1880 року поряд із *Blawaty Wielkie* використовувалась також німецька назва *Blumenthal*, яка є своєрідною калькою польської назви, адже походить від апелятива *Blume* 'квітка' та *-thal* 'долина'. Польський топонім *Blawaty* знову фіксується у 1972 році. Він утворився від апелятива *blawat* 'волошка' або особової назви *Blawat* у формі множини [12: 1, 219].

Колишнє село *Dziewanowo* (перша згадка у 1926 р.), з часом – частина Лясот, у влоцлавському воєводстві отримало свою назву від прізвища *Dziewanowski* або від назви квітки *dziewanna* 'дивина' [12: 2, 504].

Село *Dzwonek*, розташоване в остроленцькому воєводстві. Перша згадка про нього походить із 1486 р. – *Swonek*. Топонім утворився від особової назви *Zwonek, *Zwon* або від апелятива *dzwonek* [12: 2, 516].

Від прізвища *Fijalek* або від апелятива *fijalek* 'фіалка' походить топонім *Fijalkowo* (село в остроленцькому воєводстві). Назва вперше згадується в 1877 р. [12: 3, 32].

Назва села *Fijalów* у лещинському воєводстві виводиться від антропоніма *Fijal* або від іменника *fijalek* 'фіалка'. Уперше цей топонім фіксується в 1859 р. [12: 3, 32].

Назва *Jaskrów*, вперше зафіксована як *laskrow* у 1220 році, належить селу в

ченстоховському воєводстві. Вона походить від апелятива *jaskier* ‘жовтець’ або від антропоніма *Jaskier* [12: 4, 122].

3) Нами було виявлено такі власне польські топоніми, деривовані від антропонімів, похідних від назв квітів.

Назва села *Dzwonkowice*, розташованого в скерніцькому воєводстві, вперше зафіксована у 1921 р. Утворена вона на зразок старих топонімів із суфіксом *-owice* від особової назви *Dzwonek* [12: 2, 516].

У площькому воєводстві знаходиться колишнє село *Dzwonków*, яке стало частиною Третек. Уперше воно згадується в 1921 р. Топонім походить від власної назви *Dzwonek* [12: 2, 516].

Goździki – частина Лап, раніше село в бялостоцькому воєводстві. Первісна форма *Lapy Goździki* фіксується в 1545 р. Від 1967 р. функціонує назва *Goździki*, похідна від антропоніма *Goździk*. Перша складова топоніма занепала [12: 3, 288].

Goździków (1) – назва села в конінському воєводстві (вперше згадується в 1827 р.) утворилася від антропоніма *Goździk* [12: 3, 288-289].

Goździków (2) – село, розташоване в радомському воєводстві. Топонім *de Goszdzicow* наводиться уже в 1420 р. Як і в попередньому випадку, він деривується від особової назви *Goździk* [12: 3, 289].

Goździkówka – назва частини села Врончин, раніше села в познанському воєводстві, утворена від антропоніма *Goździk*. У формі *Goszdzikowo* згадується вже в 1405 р. [12: 3, 289].

Lewandowszczyzna – село в любельському воєводстві. Перша згадка про цей населений пункт походить із 1877 р. Обстежуваний топонім утворився від особової назви *Lewandowski*, деривованої від апелятива *lavenda* ‘лаванда’ [12: 6, 85].

Liliopol – село в площькому воєводстві. Його назва у формі *Liliopól* наводиться в 1827 р. Топонім походить від імені *Lilia* та кореня *-pol* ‘поле’. Паралельна діалектна форма *Lilintol*, очевидно, виникла через її співвіднесення з іменем *Anatol* [12: 6, 115].

Lelików – хутір, раніше село, у вроцлавському воєводстві. Форма *Lilkawe* згадується в 1787 р., *Lilikawe*, *Lilikowe* – у 1845 р., *Lilijkowe* – у 1900 р., *Lilikowe*, *Lilienthal* – у 1941 р. Аналізований топонім утворений від прізвища *Lilik* (стпол. *lilać* ‘колисати, люляти’ або від *lilia* ‘лілея’). Гітлерівська влада впровадила німецьку назву *Lilienthal*, яку після 1945 р. змінено на *Lelików*, відповідно до історичних записів [12: 6, 49].

Malwinowo – село в остроленцькому воєводстві. Первісна форма його назви *Malwinów* була зафіксована в 1877 р., а вже в 1881 її було змінено на *Malwinowo*. Обидві форми деривовані від імені *Malwina* [12: 6, 477], похідного від *malwa* ‘мальва’.

Malwinów – частина села Тижин, раніше село в седлецькому воєводстві. Топонім *Malwinów* згадується в 1885 р. і походить від імені *Malwina* [12: 6, 477], мотивованого назвою квітки *malwa* ‘мальва’.

4) Існують також власні назви місцевостей, деривовані від топонімів, похідних від назв квітів або від антропонімів, мотивованих назвами квітів. Так із топонімом *Bławaty* безпосередньо пов’язана назва селища, колись села, *Bławatki*. Первісна номінація *Bławaty Male*, зафіксована в 1867 році, походить від назви сусіднього села *Bławaty*. Німецька назва *Blumenberg* засвідчена у 1880 поряд із *Bławaty*, а в 1921 р. – паралельно із *Bławatki*. Останній топонім як самостійний наводиться під датою 1972 р. [12: 1, 219].

5) Крім виокремлених вище груп топонімів, серед обраних нами для аналізу

топонімів, похідних від назв квітів, існує ще одна група. Це польські післявоєнні власні назви географічних об'єктів, інспіровані давнішими німецькими. У таких випадках ідеться про творення (переважно шляхом калькування) польських топонімів, семантично відповідних давнішим (або таким, що колись функціонували паралельно із польськими) німецьким назвам. Наприклад, топонім *Bratków* називає місцевість у сленьогурському воєводстві, по відношенню до якої використовувалась також німецька назва *Blumberg* (від *Blume* 'квітка' та *-berg* 'гора'). Після 1945 р. була впроваджена польська назва *Bratków*, яка відсилає до значення німецької назви [12: 1, 332], адже *bratek* – це назва братиків, сорту квітів.

Проаналізувавши польські топоніми, похідні від назв квітів, ми виокремили в їх складі кілька груп: 1) власне польські топоніми, безпосередньо деривовані від назв квітів; 2) власне польські топоніми, деривовані від антропонімів, похідних від назв квітів, або від апелятивів-гіпонімів лексеми *kwiat* ('квітка'); 3) власне польські топоніми, деривовані від антропонімів, похідних від назв квітів; 4) польські власні назви місцевостей, деривовані від топонімів, похідних від назв квітів або від антропонімів, мотивованих назвами квітів; 5) польські післявоєнні власні назви географічних об'єктів, інспіровані давнішими німецькими. Таким чином, перша та третя групи презентують два основні типи творення топонімів, пов'язаних відношеннями безпосередньої (для першої) та вторинної (для третьої групи) мотивації із апелятивами-гіпонімами лексеми *kwiat* ('квітка'). Друга група є проміжною ланкою між ними, оскільки на сьогодні немає переконливих аргументів, які б дозволили топоніми, належні до неї, зарахувати до першої чи третьої групи. Четверта група представляє чергову ланку словотвірного ланцюжка: апелятив (назва квітки) > (антропонім >) топонім > топонім. Топоніми п'ятої групи частково подібні до першої (адже і одні, й інші утворені безпосередньо від назв квітів), проте відрізняються від них тим, що виникли як семантичні відповідники іншомовного зразка.

Представлений у цій праці аналіз польських топонімів, похідних від назв квітів, є лише фрагментом вивчення особливостей лексико-семантичної деривації топонімів від іменника *kwiat* 'квітка' та його гіпонімів. У подальших працях ми плануємо зосередитись на виявленні семантичних типів власних назв місцевостей, представлених серед обстежуваних нами топонімів, а також на описі явищ взаємодії концептуальних кодів, що дозволить глибше дослідити не лише польський мовний образ квітів, але й інші фрагменти польської мовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодови словенских култура / Гл. уредник Д. Ајдачић. – Београд, 1996. – Број 1: Бильке. – 121 с.;
2. Колосова В. Б. Лексика и символика славянской народной ботаники. Этнолингвистический аспект. – М., 2009. – 352 с.;
3. Ненон-Айдачич Л. В. Топоніми, похідні від лексеми *kwiat* ('квітка'), у польській мовній картині світу. – К., (у друці);
4. Панасенко Н. И. Народная медицина и удивительный мир растений глазами филолога, или диссертация на тему... – К., 2005. – 232 с.;
5. Панасенко Н. И. Фитонимическая лексика в системе романских, германских и славянских языков (опыт ономазиологического и когнитивного анализа). – Черкассы, 2010. – 452 с.;
6. Славянские древности: Этнолингвистический словарь / под ред. Н. И. Толстого. – М., 1995-2008. – Т. 1-4.;
7. Снитко Е. С., Кулинич И. А. Русский язык в этнолингвистическом освещении: Лекционный курс. – К., 2005. – 88 с.;
8. Bartmiński J. O profilowaniu i profilach raz jeszcze //

O definicjach i definiowaniu / Red. J. Bartmiński, R. Tokarski. – Lublin, 1993. – S. 269-275; **9.** *Bartmiński J., Niebrzegowska S.* Profile a podmiotowa interpretacja świata // Profilowanie w języku i w tekście / Pod red. J. Bartmińskiego, R. Tokarskiego, R. Tokarskiego. – Lublin, 1998. – S. 211-224; **10.** *Grzenia J.* Słownik nazw geograficznych z odmianą i wyrazami pochodnymi. – Warszawa, 2008. – [4], 400 s.; **11.** *Język a kultura.* – Wrocław, 2001. – T. 16: Świat roślin w języku a kulturze / Pod red. A. Dąbrowskiej, I. Kamińskiej-Szmaj. – 281 s.; **12.** *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany* / pod red. K. Rymuta. – Kraków. – T. I, 1996. – T. II, 1997. – T. III, 1999. – T. IV, 2001. – T. V, 2003. – T. VI, 2005. – T. VII, 2007; **13.** *Pastusiak K.* Pogranicze polsko-białorusko-ukraińskie w świetle danych językowych i etnograficznych na podstawie nazw roślin. – Warszawa, 2007. – 417 s.; **14.** *Piekarczyk D.* Kwiaty we współczesnym językowym obrazie świata. – Lublin, 2004. – 241 s.; **15.** *Rospond S.* Słownik etymologiczny miast i gmin PRL. – Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, 1984. – 464 s.; **16.** *Rzetelska-Feleszko E.* Nazwy miejscowe // Polskie nazwy własne. Encyklopedia / pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko. – Kraków, 2005. – S. 191-230; **17.** *Słownik nazw miejscowości i mieszkańców z odmianą i poradami językowymi* / red. nauk. M. Łaziński. – Warszawa, 2007. – [XXVII], 443 s.; **18.** *Słownik staropolski* / Pod red. S. Urbańczyka. – Wrocław, Warszawa, Kraków, 1953. – T. I.; **19.** *Słownik stereotypów i symboli ludowych* / Koncepcja całości i red.: J. Bartmiński, zast. red.: S. Niebrzegowska. – Lublin, 1996, 1999. – T. 1: Kosmos. – Cz. 1: Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie; cz. 2: Ziemia, woda, podziemie; **20.** *Szcześniak K.* Świat roślin światem ludzi na pograniczu wschodniej i zachodniej Słowiańszczyzny. – Gdańsk, 2008. – 410 s.

Николић І.І. (Львів, Україна)

Тематична група «ЛЮДИНА» у лексичній підсистемі хорватського молодіжного сленгу

Молодіжний сленг – динамічна лексична підсистема, яка постійно поповнюється, змінюється, переосмислюється. У статті розглянуто тематичну групу «людина» у лексичній підсистемі хорватського молодіжного сленгу. Наведено приклади номінації людей за статевою ознакою, за фізичними особливостями, за певними соціальними характеристиками, розглянуто тематичну підгрупу «частини тіла» та деякі інші тематичні підгрупи, які займають значне місце у житті молоді.

Ключові слова: сленг, хорватський молодіжний сленг, сленгізм, лексична підсистема, тематична група.

Молодежный сленг – динамическая лексическая подсистема, которая постоянно пополняется, изменяется, переосмысливается. У статьи рассмотрено тематическую группу «человек» в лексической подсистеме хорватского молодежного сленга. Приведены примеры номинации людей по половым признакам, по физическим особенностям, по некоторым социальным характеристикам, рассмотрено тематическую подгруппу «части тела» и некоторые другие подгруппы, которые занимают значительное место в жизни молодежи.

Ключевые слова: сленг, хорватский молодежный сленг, сленгизм, лексическая подсистема, тематическая группа.

Youth slang - a dynamic lexical subsystem, which is constantly updating and changing. The article examines thematic group "human" in the lexical subsystem of Croatian youth slang. The